لةثيناو ثيكهينانى
سوثايةكى نيزامى لةكوردستاندا

پ.م دێرین: قادر عەزیز*

هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول(١٩٧٥)، بۆ دواجار کۆتایی بە دەسەڵاتی تاکە حزبی و تاکە سەرکردایەتی هێناو دەرگای لەبەردەم قۆناغێکی تازە لەفرە حزبی و فرە سیاسی لە کوردستاندا خستە سەرپشت، هەروەك هێزی پێشمەرگەش لەشۆڕشی تازەدا بۆ هێزێکی زیاتر هوشیارو چلۆنایەتی گۆڕا، کە پێش ئەوەی چەکدارێکی رووت بێ تێکۆشەرێکی سیاسی بوو،بەداخەوە بەهۆی ئەوەی ئەو فرە حزبییە ئەزمونێکی نوێ بوو، کوردستان پێشتر پێشینەی دیموکراسی ئاوای بەخۆیەوە نەبینیبوو، هەروەك ئاسەواری دووبەرەکی شۆڕشی ئەیلول هێشتا بەسەر لایەنە سیاسییەکاندا زاڵبوو، بۆیە

وەك بینیمان فرەحزبی لەبری ئەوەی بخرێتە چوارچێوەیەکی رێکخراوو یاسایی لەمامەڵە کردن لەگەڵ جیاوازییەکاندا، کەچی ئەو فرەییە گۆڕا بۆ ناکۆکییەکی خوێناوی پر لەتوندو

تیژیو سالانێکی زۆر لەشەڕی براکوژی کە تائیمڕۆش زەرەرو زیانو شوێنەوارە خراپەکانی لەسەر گەلەکەمانو بزاڤە زرگاریخوازییەکەی نەسڕاوەتەوە، بەم پێیە جیاوازییەکان لەجیاتی ئەوەی ببن بەهێز بۆ پێشخستنی شۆڕشەکە، ململانێیەکان ببن بە ئامرازی گەشەپێدانی بزاڤەکە ئاکامی پێچەوانەیان لێکەوتەوە.

مەبەستم لەم پێشەکییە هەر ئەوەیە پێشمەرگە وەك هێزێکی هوشیار کەدەبوو تەنها هێزی رزگاری گەلو پاراستنی شۆڕشەکە بێت، کەچی بەهۆی ئینتیمای حزبییەوە بوە ئامرازێکی دەستی لایەنە سیاسییەکان بۆ درێژەدان بەو ململانێیە خوێناویەدا، بەم پێیە پێشمەرگە لەگەڵ هەموو گیانبازیو سەرەوەرییەکانیدا، بەڵام بەم هۆیەوە بوو بە کۆسپێکی گەورەی بەردەم ململانێیەکی دیموکراسیو ئاشتیخوازانە لەگۆڕەپانی کوردستاندا.

لەدوای راپەڕینیشدا هێزی پێشمەرگە ئەوەندەی لەشەڕەکانی نێوەخۆ تێوە گلێندرا، ئەوندە بۆ شەڕی رزگاریو داکۆکی کردن لەدەستکەوتەکان نەبوو، بۆیە هێزی پێشمەرگەی کوردستان تاکو بەو پێکهاتەی ئیستەی بمێنێتەوە، واتە چەکدارو ئامرازی دەستی حیزبەکان بێت لەجیاتی سەربازی گەلو نیشتمان، ئەوا بێگومان لەجیاتی هێزێکی رزگاری نەتەوەیی دەبێتە هەڕەشەیەك لەسەر ئایندەی یەکێتیی نەتەوەیی گەلەکەمان، هەروەك پێشمەرگە بەوپێکهاتەو ئینتیمایەی کە ئیمڕۆ هەیەتی کۆسپێکی گەورەی بەردەم رەخساندنی زەمینەی دیموکراسیو ململانێیەکی دیموکراسیانەیە لەکوردستاندا، کەدیارە ئەم رۆڵەش بەهیچ شێوەیەك شایانی رۆڵی پێشمەرگەو ناوبانگو سەروەرییەکانی نییە، بۆیە هەرچەندە کارەکەش ئەوەندە ئاسان نییە بەڵام کاتی ئەوە هاتووە پێکهاتەو ئینتیمای پێشمەرگە لەهێزێکی میلیشیایی حزبییەوە بۆ سوپایەکی رزگاری گەل بگۆڕێتو ئینتیمای بۆ گەلو نیشتمان بەکردەوە لەسەرووی هەموو ئینتیمایەکی ترەوە بێت، کە دیارە ئەمەش هەر بەوە دەکرێت کە سوپایەکی نیزامی لەرێگەی بانگکردنی بەناچاری(اجباری) لاوەکانی کوردستانەوە دروست بکرێتو دامو دەزگایەکی بێلایەنو ئەکادیمی دوور لە

ئینتیمــــای حزبـــی مەشـــق و راهێنــــان ئاراســتەی ئــەم ســوپایە بکــات و بــەهیچ شـێوەیەك پابەنـدی حزبـەکان نـەبێت و خــۆی لـــەناکۆکی و ململانێیـــەکان هەڵنــەقورتێنێت، بــەم پێیــە پێــشمەرگە لەمیلیــشیاو ئــامرازی حزبــی، دەبێتــە هێزێکـی رزگـاری گـەل و ئـەرکی تـەنها پاراســتنی دەســتکەوت و ســنوورەکانی کوردســتان دەبێــت و بــەهیچ شــێوەیەك لــەململانێی سیاســی و ناکۆکییــەکان کــە بەپێـــچەوانەی ئــەرك و ئامانجـــەکانی خۆیەتی بەکار نایەت و نابێتە کۆسپیش لەبـــەردەم رەخـــساندنی زەمینـــەو ململانێیەکی دیموکراسی لە کوردستاندا.

بریـــــاردان لەســــەر دەســــتووری هەمیشەیی عیراق و سەلماندنی هێزێك بۆ پاراستنی هەرێمی کوردستان دەرفەتێکە بـۆ دروسـتکردنی ئـەو سـوپایە تازەیـەو رزگار کردنی هێزی پێشمەرگە لەتۆمەتی میلشیاو وەلائی حزبی و بەکارهێنانی دژ بە بیروباوەڕو ئامانجە پیرۆزەکانی خۆی، کـە پاراسـتنی دەسـتکەوتەکانی ئیمـڕۆو رزگار کردنی کوردستانە لەداهاتوودا.

یەکخــــستنەوەی ئیــــستەی هێــــزی پێشمەرگەی کوردستانیش لەچوارچێوەی یەکخــــستنەوەی هــــەردوو ئیدارەکــــەی حکومــــەتی کوردســــتاندا ئەگەرچــــی هــــەنگاوێکی گرنگــــە لەســــەر رێگــــەی دروستکردنەوەی یەك لەشکرو یەك هێزی پێــشمەرگەدا، وەك لەســاڵی (١٩٩٣)شــدا هــەنگاوی بــۆنرا، بــەڵام دیــسان ئــەم هـەنگاوەش هـیچ لـەئینتیماو پێکهاتـەی ئێـستەی هێـزی پێـشمەرگە ناگۆڕێـت و نایکـات بـە سـوپایەکی نیزامـی دوور لـە پێـشمەرگەی حزبـەکان وەك لەسـەرەتادا ئامـاژەمـان پێـدا، بـەڵکو ئـەم هـەنگاوەی ئیستە لەگەڵ لایەنی پۆزەتیفیشیەوە هەر تەنها کۆکردنەوەی پێشمەرگەی حزبەکان دەبێــت لەچوارچــێوەی وەزارەتێــك یــا فەرماندەییـەکی هاوبەشـی ئـەو حزبەکانە کــە لەگــەڵ بــچوکترین ناکۆکیــدا وەك رابردوو بلاوەی لێدەکەن و بۆ سەنگەری حزبەکانیان دژ بەیەکتر دەگەڕێنەوە.

سکرتێری گشتی

حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان